

ВІДЬМИ

Комедія в двох діях

написав

АНДРІЙ ВЕРЕТЕЛЬНИК.

КНИГАРНЯ ПАСІЧНЯКА
850 MAIN ST.
WINNIPEG, MAN.

ДІВІ ОСОБИ:

Олена — да вдова.

Текля — сусідка, щира товаришка.

Данило — молодий, 20 літ, дяк. брата
нок і вихованок Олени.

Прокіп — старший дід, пастух, ча-
рівник.

Хаїм Гельдмахер — арендар.

Дієть ся в селі.

ДІЯ ПЕРША.

Широка вулиця серед села. На середині сцени при дорозі під плотом лежить стара колода. Ліворуч від публіки видно половину Олексиної хати. Як піднесеться завіса хвильку на сцені пусто а відтак з лівої виходить Хаїм а правої Прокіп з довгою палицею в рупі. Серед сцени стрічаючись стають.

Сцена 1.

Прокіп і Хаїм.

Хаїм: А, вігейц! вігейц! пане Прокопій, як ся маєте!?

Прокіп: Здорові були пане вориндар, куди так Господь провадить?

Хаїм: Чоловік все з інтересом, дурно з коршми і носа не показує. А чому се вас пане Прокопій не видати від так довгого часу? Я думав, що ви борони Боже, може занедужали, тай думаю собі, треба буде при okazji довідати ся, що е з вами. Вірте.

мені. що мені жаль так доброго чоловіка. як моєї власної дитини. А ви, нїврокі. файн собі чоловічина! Я від вас ніколи кепського слова не почув!

Прокіп (добродушно): Най Бог вас милує за добре слово пане вориндарю. най Бог вас милує! От знаєте, кепський тепер час для мене; такий, що аж страх!

Хаїм (удаючи троскливу цікавість): Щож там таке страшне коло вас, говоріть. я далїбук ніц не чув!?

Прокіп: Та оно бачите --- най Бог вас милує — чоловік починає запцанїти. Перше, як я пас худобу, то все щось капнуло: то засипочка, то яечко, то грудочка масла, сира і грошик перекотив ся. Тай відьми часом відогнало ся від деяких коров. А тепер що? Худоби не пасу, відьм нема, бо всі понаганяв зі села і чоловік, панцю лубий, ледво дихає з тої ялмужної, що подають добрі люди. Тай тепер до вас, мій панцю най Бог вас милує; нема таки з чим показатись.

Хаїм: Ай! то з вами пане Прокопій шлехт гешефт!

Прокіп: Та-ж шлект, шлект, от, так як чуєте.

Хаїм: Вірте мені, що жаль мені вас пане Прокопій, як моя рідна дитина! І я вам зараз буду дати файн гешефт!

Прокіп: Та най вас Бог милув, коли ваша ласка для мене; тож я не зменшувлю.

Хаїм: О, я знаю вас, знаю, не зменшуйтеся і ви в мене варт на все добре! (обзирається)
Знаєте що пане Прокопій?

Прокіп: Та говоріть!

Хаїм: Я конче потребую купувати собі корове в Оленихи, он те о (показує на Оленину сторону) і від те Теклихи. Знаєте такі файн на ціле село корове, ну! Я їх мушу мати!

Прокіп: Ну і що-ж? Як хочете їх купити, то чомуб ні! Пійдіть й купуйте!

Хаїм: Коли не хочуть продати своїх корови, а я їх так потребує, що страх!

Проків: А чомуб не мали хотіти, як добре їм заплатите?

Хаїм: Га, я так знаю сам! Але я не хочу добре заплатити, тільки купувати їх за половина ціни. Ті корове варті так на гандель по вісімдесять срібних, а я їх хотівби купити по сорок.

Проків: То пробуйте, може так купите.

Хаїм: Ні, я не може пробувати. Бо як спробую сам, то Оленихи буде сказати: „Я не потребує продавати своє корови.” Я хочу, щоб та Оленихи й та Теклихи самі мене прсили, щоби я купив у них корови. Тогди я можу заплатити їм за нех тільки, кільки я сам схочу.

Проків: То зробіть так, щоб вони самі прсили вас.

Хаїм: Я того не можу собі зробити. Се ви мені потрафилиб зробити пане Прокій.

Проків (здивовано): Я?! А тож по якому?

Хаїм: Вам дуже легко. Наслати на ті корови відьми.

Прокіп: А найже вас Бог милує пане вориндарю! Не така то легка штука наслати комусь відьму!

Хаїм: Я знаю, що то не мала штука, але ви пане Прокопій то потрафите! І як корови будуть мої, то дам вам по дес.ці. А що, пане Прокопій, правда що файн ґешефт?!

Прокіп: (прибирає чи більше поваги) Не мала то штука буде, і хто знає, чи не затрудна вона для мене буде до виконання?

Хаїм: На що вам ще так казати пане Прокопій, чи я не знаю вас, чи не знаю, що ви потрафите? От, ходім до мене, там я вас почастую файн, і будемо над тим ще порадитесь! (відходить на ліво. По хвилі вилазить ізза плота з Олениного огорода заспаний Данило).

Сцена 2.

Данило.

Сідає на колодах, позіхає кілька разів, протирає очі і розгладжує на голові побурхане волосся.

Данило (витягаєть ся): Гу-гу-гу! тай здоровож воно спати в огороді в густій, високій. зеленій травиці! Крім того ще й іноді користо заснути собі так при дорозі під самим плотом. Хоч спав я дуже твердо, то розмова Хаїма з Прокопом розбудила мене, і я все вислухав. Руки під головою так були мені потерпли, що я мало не скрикнув, та якось щасливо витерпів до кінця, не шевельнувши навіть травинкою. Тай добре воно, що не зрадив я своєї тут присутности, може се на що мені придасть ся. (глядить в праву сторону). А от і дядина Олена йде, певно шукає за мною. Але про свою пригоду не скажу її нічого, хоч кортить сказати, але треба заждати кінця. якто Прокіп наше відіму.

Сцена 3.

Данило і Олена.

Олена (виходить з правої сторони, стає коло сидячого Данила): А ти куди ходиш реєнтій? Бачу ти трохи заспаній і без шапки, де се ти був?

Данило: Переспав ся трохи в леваді, тай вийшов сюди і самий не знаю, чого сиджу тут.

Олена: Підвечірок вже готовий, йди до хати, тиж казав, що перед вечером мушиш до егомостя пійти.

Данило: Маю ще час! Сідайте ось тут трохи дядино коло мене, тут так мило посидіти.

Олена: Правда, що мило! а щобись знав, що тут для мене наймилійше місце. Ті колоди лежать тут від коли я лиш за-тямив. Від малку бавилась я на них зі своєю подругою Теклею і все нам наймилійше зійтись тут, та посидівши погупорити весело... І сама не знаю, чому тягне нас

щось так до сего місця? Таж маємо такі хороші садки, пасіки і там ніколи не знаходимо для себе такої відрадної приємності, як ось на сих колодах.

Данило: Бо з тим місцем ви зжились, зростаючи на тих колодах, привикли...

Олена: Агі на тебе. що ти верзеш реєнтій?!

Данило: Що-ж такого?

Олена: Деж я росла на тих колодах, що ти плетеш? Ото, але якби так люди почувли, то всі в селі заговорилиб, що я на „колодах” росла. Ото бувби для мене гонор!

Данило: Та не сердьтесь дядино. в тім нема нічого злого. Я сказав, що зросли на колодах, то значить, що ви, як самі кажете, від малку, то є від дитини зростаючи бавились на них. Таж в тім нічого злого!

Олена: В тебе всегда „нічого злого”!
Перше ляпнеш щось навмисне, а потім викручуєш ся; думаєш, що як ти учений.

був у Львові в катедрі, то вже можеш із неписьменної дядини насміхати ся. Не бій ся, дядина твоя має олій в голові! Гм, на „колодах виростала”! На чім я виростала, Боже мій коханий! Га-й га-й! Питьовані паланиці з медом, гречані галушки на самому молоці, пироги зі самим сиром аж плавали в сметані — того їсти мені набіть не хотілось, а він каже, що я на колодах зроста! Ну-ну!

Данило: А леж дядино, чим тут було образитись?

Олена: Ще й допитує ся, ет небоже, мовчавбись вже на таке, а то гріх робити собі насмішки з дядини, шкода щось учив ся аж у Львові!.

З лівої сторони сцени виходить Прокіп

Сцена 4.

Ті і Прокіп.

Прокіп: Слава Господу Христу!

Данило: (Слава на віки!

Олена:

Прокіп: Над чим так радоньку завели з паном реєнтом?

Олена: От так, повиходили, посідали. тай балакаємо то про се, то про те...

Данило: А ви звідки так? От сїдайте собі коло нас трохи, та розповіжте що нового

Прокіп (сїдає коло Олени): О-о-о-най Бог вас милує за добре слово, пане реєнтий! Я уважаєте ходив трохи в лїс по деякі зела, та в громадському їх нема, вивелись! Треба буде піти в панський. Хоч зі страхом, бо можуть обдерти, але треба буде піти, для людей добрих.

Олена: Щож чувати доброго коло вас дїду?

Прокіп: Та коло мене нічого, от тільки спати по ночах не дають менї спокійно...

Олена: Хто такий?

Прокіп: Не скажу, бо налякаєтесь.

Олена (здивовано зацікавлена): Господи, а се-ж що таке?

Данило: Ану скажіть, що воно таке

не дає спокійно спати вам.

Прокіп: Не скажу, бо перелякаєтесь.
буде ще клопіт.

Олена: А хіба то що страшне?

Прокіп: Для мене оно не страшне цілком, але для вас буде страшне...

Данило: Нехай, говоріть!

Олена: Говоріть, говоріть, нехай і страшне буде, бо дуже мене тим зацікавили.

Прокіп: Коли такі цікаві, то вже скажу, що робити, тільки абисьте потім на мене не нарікали, що мовляв „чарівник Проконій” настрахав вас?

Данило: Не журіть ся, того не буде!
(на бік) Але гладко уміє брехати! Що то далі буде?

Прокіп: От голубчики не дають мені спокою по цілих ночах... відьми...

Олена (із жахом): Відьми? Ах. Господи, що се ви говорите?

Прокіп: Те, що чуєте. А що правда страшно?...

Данило: Мені цілком нестрашно.

Олена: Тай мені не..., але якось так.

Данило: А якже вони дїду непокоять вас ті відьми?

Прокіп: Як я перше пас людську худобу, то анї одна відьма не мала приступу до коров, бо я умів так їх відогнати, що із далека бояли ся мене! А тепер пасе худобу такий, що на тїм не розумієть ся, тай прокляті відьми геть опанували тепер коровами, і псують добрим людям набїл й худобу...

Олена (зацікавлена дуже): А ви-ж про се дїду як знаєте?

Прокіп: Мені дав Господь вже таке чути що як-но відьма в село, то я вже її зараз почую. От минувшої ночі знов прийшло до села дві свіжих...

Олена: Відьми?

Прокіп: Таж відьми. Десь так коло півночі, чую, починає вже мене лоскотати по душі, але так порядно, аж вилежати не можу. От встав я тай іду селом. При-

ходжу на протів вас; а на серед дороги герцюють дві білі кітки. Як побачили вони мене — одна шусть в одну сторону до вас. а друга в другу, до вашої близької сусідки Теклі.

Олена: Ах, Господи мій, то то певно мусіли бути відьми і одна до мене утікла? Говоріть діду далше.

Прокіп: Так, то були ті дві відьми. Одна опанувала вашу корову, а друга Текліну.

Олена: А бійте ся-ж Бога, що я тепер нещасна пораджу?

Прокіп: Може що порадино, нехай-но я, як схочете, навідаю ся в неділю до вас з одним зілем, по котре мушу піти до панського ліса,

Олена: Ах, приходьте, мої ви золотенькі, хочби зараз і завтра. та ратуйте мою сивульку любу. а я вам не знати що дам за те.

Данило (на бік): Ну, порядне потрафить обмотати своїми брехливими сільця-

ми темну людину! Але пожди небоже!

Прокіп: Та вже я прийду, тільки як то го з'їля дістану, бо без него не можна нічого порадити.

Олена: Так-так золотенькі, дістаньте і приходіть а я побіжу скажу Теклі, бо вона небога не знає який тяжкий ворог присікав ся до її красулі. Бувайте здорові! (виходить на право).

Прокіп: Бідні ті жінки, як вони люблять свою худібку! Жите своє за ню віддалаб нещасна господиня!

Данило: Колиб було за що, а то за брехню чиюсь жите віддавати то булоб великим гріхом а ще більшою дурнотою!

Прокіп: До чого се ви кажете пане реєнтій?

Данило: До ваших відьм!

Прокіп: До моїх відьм? (здивовано)
А то по якому?

Данило: Знаю я по якому! По такому, що вигадуете якісь відьми та хочете туманити темних людей!

Прокіп: А найже вас Бог милує пане реентій, коли ви так мудро говорите про те чого не розумієте. А мені-ж на що добрих людей туманити?

Данило: На що? Мене не питайте, тільки Хаїма.

Прокіп: Хаїма? А він же що має до того таємного діла?

Данило: Він найбільше має! Я знаю о всім: Хаїм потребує тих двох коров від моеї дядини Олени і її сусідки Теклі, а щоб дістати їх за півдармо просив вас, щобисьте на ті корови наслали відьми і обіцяв вам від корови десятку.

Прокіп (дуже змішаний і переражений до себе): Господи, а се він із відки знає? (голосно) Що се ви говорите пане реентій?

Данило: Не допитуйте більше, бо ще вам не те скажу! Передомною з нічим ніхто не може утаїтись а хто лиш що задумає, я зараз про все знаю, бо я планетник!...

Прокіп (дуже здивований, протягом):
Пла-не-тник!... Ах свят-свят Господи!
(хрестить ся).

Данило: Не маєте чого хреститись,
таж я хрещений чоловік.

Прокіп: Не знав я, не знав... Ох про-
нав-же я тепер, цілком пронав.

Данило: Тим не журіть ся, бо зла не
чиню нікому і вам найменшого не заподію.

Прокіп: О, найже вас Бог милує пан-
цю за добре слово... Не знав я, що ви та-
кий, ох не знав. А коли ви „такий”, то чо-
го-ж ви кажете, що я людей хочу туман-
нити? Таж як ви „такий” то, знаєте самі
здорові, ще ліпше як я грішний, що є відь-
ми на світі, і що можна їх від коров відга-
няти і насилати на них?

Данило: Я о тім знаю, але знаю та-
кож, що ви на правду з відьмами нічого
не можете зробити! А хіба-ж се правда,
що ви минувшої ночі бачили ті дві білі
кітки? Ви се видумали, щоб затумати тем-
них господинь...

Прокіп: Та воно так справді.

Данило: Отже правда, що ви ніякий справдешний ворожбит, тільки звичайний собі мантий, такий, що на ворожбицтві і в чарах цілком не розуміє ся, лиш туманить людей.

Прокіп: Таж так, так! Так роблять всі чарівники, ви о тім найліпше знаєте.

Данило: Всі вони туманять, та ошукують темних людей.

Прокіп: Так-так. Аби легше жило ся їм на світі...

Данило: Не булоб гріху і жалю, щоб ті чарівники на правду помагали нещасним людям в біді, а то за добру заплату ошукують легковірних.

Прокіп: Ви за те найбільше знаєте.

Данило: От знаєте діду: що я вам скажу?

Прокіп: Най вас Бог милує за добре слово, кажіть що ласка ваша...

Данило: Жаль мені вас, що ви на старість без куска хліба осталиб. бо своїм во-

рожбитством виб далеко не зайшли. З часом люди дізналиб ся, як ви їх ошукували то тогдиб вам прийшлось цілком з голоду гинути, бо стратилиб до вас всяке милосерде.

Прокіп: Так-так! Ваша свята правда, ви то найлініше знаєте.

Данило: Отже, щоб ви мали: на дальше певний кусок хліба, я вас научу чарувати, тільки не смієте нікому ані писнути, що я є планетник!

Прокіп: А най мене Бог боронить!...

Данило: Також зложите мені приречене, що не будете більше ніколи вислугувати ся жидам, та що будете все чесним і справедливим взглядом наших людей і будете мусіли все так робити, як я вам призажу.

Прокіп: Все що схочете!...

Данило: А як що зробите не так, то не омине вас за те кара, бо я о всім знатиму!

Прокіп: Все буде як скажете, не инакше.

Данило: Зачнемо від завтра. Отже завтра в саму північ маєте прийти сюди на отсе місце; сядете собі на тих колодах і маєте ждати поки я не прийду.

Прокіп: Добре -- добре.

Данило: Панятайте-ж! А тепер можете вже відійти, як хочете.

Прокіп: Най Бог вас милує панцю за добре слово, та за вашу ласку. Бувайте здорові. (відходить на право).

Данило: Ідїть з Богом! (до себе.) Ну, славити Бога, якось іде добре. Щоби так дальше пішло, тоді буде моя правда, а темним господилям отворять ся очи. Нехай я вже до завтра планетником буду, але свого докажу. (приходить скоро з правої сторони Олена і Текля, та стають коло Данила).

Сцена 5.

Данило. Олена, Текля.

Олена: Ти ще тут Данило, а дід Прокіп вже пішов?

Данило: Пішов!

Олена: Шкода! (до Теклі). А от поспитай голубонько Данила, він тобі те саме скаже, що від мене чулась! Скажи її Данилку!

Данило: Що таке?

Олена: А то, що Прокіп казав за відьми.

Данило: Не мавбим роботи, та повтаряв його небилиці.

Олена: А якже! В тебе все „небилиці!” (до Теклі). От так чуєш голубонько моя, каже: іду о півночі, а на дорозі дві білі кітки. Як побачили его, одна до мене, друга до тебе. Ну, і щож се може бути, як не відьми?

Текля: Таки так, певно! Деж тут білі коти взялись? Я ще як жию на світі не бачила білого кота.

Олена: Бо білих котів навіть нігде і нема!

Данило: Чому нема, є вони, тільки ви таких ніколи не бачили.

Олена: Ой Господи! з тим ученим ой! Ти вже все бачив і все знаєш. а більше ніхто!

Текля: Аво. они вже сварку розпочинають! [до Олени]. Колиж казав прийде той Прокіп?

Олена: Може завтра, а ні то в неділю. Він мусить зїля якогось там дістати, бо без него казав нічого не вдіє.

Данило: А з ним так само нічого не вдіє.

Текля: Чому?

Данило: От туманить вам голову. (до Олени). Я не знаю дядино, чого се так е? Мені, що я десь вже бачив троха світа, і вчив ся немало з священних книг, ви ніколи не повірите, а леда якому пастухови, що наплете дурниць. ви зараз вірите свято. Не раз я вже вам казав і толкував, що на світі нема ніяких відьм, що відьми новигадували дурисвіти, та тумани, а ви мені не хочете вірити.

Олена: О, чи нема кому вірити, який

мені старушок! Ти послухай старших, людей, що вони оповідають про відьми, чи нема відьм!

Данило: Ніби старі люди патріярхи які, чи що? А от в священних церковних книгах нема нігде сказано нічого про відьми!

Олена: Гріхом булоби писати в таких книгах про нечисті відьми.

Данило: А про діявола нема гріху, таж про него досить говорить ся в священних книгах?

Текля: Та ви до завтра не переможете одно другого! Дайте собі спокій! Ходім Олено до хати. час не стоїть, робота жде на нас. З ученим нема що перечити ся, бо правда мусить бути все по його стороні.

Олена: Ох, дайте мені спокій з тими ученими! Ходім. (до Данила) І ти ходи, розумний чоловіче. там підвечірок вже вистиг. (відходять. Данило сидить ще хвилюку і слідить за ними).

Данило: Ну, ну, побачимо, хто кого переконає. Однак не така то легка справа буде для мене довести до того, але треба буде щось придумати, щоб не було більше в селі ані одної відьми, та ані одного чарівника! (виходить).

ДІЯ II.

Богата селянська хата. По середині стіл з хлібом і сіллю, коло стола по боках дві лавки. Вечер. Олена порасть ся то коло печі то коло лисника.

Сцена 1.

Олена.

Олена: Від вечера, як сказав мені Про кіп ту новину, я спокою не маю, а згадаю про те, аж стрясе мною. Дежто, в нас ніколи не бувало, щоб до наших коров мали право ті відьми. Ох, як то страшно стає мені, як згадаю за те! От доперва що смеркло ся, а я вже боюсь за поріг вийти, так

мені сумно від тої відьми. І сама не знаю, що мені стало ся? Таж перше я в саму північ не знать де булаб пішла і нічого не боялась! Видно воно мусить бути таки правда, що казав Прокіп, не дурно чоловіка такий страх нападає. А тут на нещасте ні ні Данилка нема, а самій так страшно. Ох, Матінко небесна, помилуй мене! (хрестить ся). І Прокіп мав нині прийти і не прийшов. Мабуть того зіля не дістав ще. А може ще надійде? (з сіний чути скрип дверей надвірних). Ах! хтось іде! Аж зморозило мене, так налякалась. То певно Прокіп, а може... відьма?... (поступає ся до печи, бере в руки коцюбу і стає на боці, та глядить в двері, котрі відчиняють ся, а в них : Хаїм).

Сцена 2.

Олена. Хаїм.

Хаїм: Добрий вечер вам пані господині! Овва! Як я бачу то до вас зі стра-

хом приступати! Ай вай ви півроком з ку-
цюбим собі!

Олена: А тебе яка мара носить по но-
чах?

Хаїм: Я сам собі іду, хто мене має но-
сити? Яка тут вам вже ніч, як що-но ду-
піречки смеркло ся. Якби то був на прав-
де такій дуже вже ніч, то я сам не вихо-
дивби з коршми. А то допіречки смеркло
ся.

Олена (до себе): Налякав же ти мене
огидо! (до Хаїма) І що-ж ти доброго ска-
жеш мені?

Хаїм: Герсте — доброго! Всі ніц не
хочуть, тільки „доброго”. Де вже того
доброго тільки набрати?

Олена: Ну, то коли з кепським, то за-
бирай ся мені зараз із хати, нехай і не ба-
чу тебе!

Хаїм: Ай вай! Чого ви нині такі ско-
рі, пані Олениха? Може я з чим добрим
прийшов?

Олена: Ну, говори, чого тобі треба?

Хаїм: Та мені нічого такого не треба. От я собі так вступив до вас, де що довідати ся; сказати вам де яке новина.

Олена: Агій з твоїми новинами! Ніколи не носив до мене ніяких новин. аж нині принесло його з ними. Говориж, що то за новини такі.

Хаїм: Я вам так по техеньки буду казати: Як я хочу коли купувати яку в кого ялівчину, або що, то щоби не ошукати ся. іду собі до Садагура. до наш рабін, він знає все і зараз мені каже, чи варто то купувати, або ні.

Олена: І нащо-ж мені тее знати?

Хаїм: Але послушайте ще мене. Хотів я собі купити в селі фajn ялівчина з купа молоком і пішов я нині до Садагури, а воно ему каже страх, а-яй!

Олена: Що таке?

Хаїм: Каже в тому селі всі корови, всі ялівчинки попсували відьми. Тільки казав, в тої богачки вдови Оленчихи корова ще не зіпсута.

Олена: Йди-йди, казав, що моя корова ще не зіпсута?

Хаїм: Ех зользе лейбен, що так казав! І я тепер приходжу до вас і продайте мені своє ялівчинки.

Олена: А на що мені продавати мою любу сивульку, злидні мене тиснуть, чи що?

Хаїм: Я знаю, що ні, але добре будете з тим виходити, як тепер продасьте своє ялівчинке. Тепер оно ще не зіпсуте, то дістанете за него добрі гроші, а потім, як все буде ппсоване, ніхто вам й половини не дасть з того, щобисьте могли тепер дістати.

Олена: Е, небоже! Моя корова не з таких, відьма її не зіпсує, бо не має до неї приступу, так як до першої ліпшої. Проти відьми є у мене ліки, я їх не бою ся!

Хаїм: Ну-ну, будемо видіти. А я вам добре раджу, продайте своє ялівчинка, бо потім жалувати будете.

Олена: Ти за мене не будеш, не жу-

ри ся ти мною, а своєї корови я за жадні гроші не продам нікому.

Хаїм: Ні?

Олена: Ні! Навіть більше не говори мені про те!

Хаїм: Ну, то трудна рада. Дсбраніч вам. (Хаїм виходить).

Олена: Іди здоров! (сама) Бач, який то навіжений той жид! А бодай ти не дочекав у мене корову купувати! Шкода лиш тепер, що нема тут в ту хвилию Данила, послухавби і переконав сяб, що Прокіп про відьми говорив святу правду: Бо де-ж, Хаїн не дурний, він кому будь не повірить; пішов до Салагуба і той йому так само сказав, як Прокіп, що в селі всі корови відьми попустили, а мою ще ні. Але минувшої ночі то мабуть і мою корову опанувала відьма. (входить Текля).

Сцена 3.

Олена, Текля.

Текля: Добрий вечір тобі любя Олено!

Олена: Доброго здоровля. Теклюсю!

Текля: Ти сама?

Олена: Та сама!

Текля: Данилка нема?

Олена: Знать поїхав з егомостем до Львова, певно аж завтра поверне. Бо як пішов з раня, то нема его до сего часу; казав, що може до Львова поїде, мусів поїхати.

Текля: А що був Прокіп в тебе?

Олена: Ні, не був. Він вже на певно в неділю буде.

Текля: Шкода, що не прийшов, а то я за свою корову таки потерпаю трохи. Із ночі корова не тою стала. Чогось сумна. помукує, і молока менше дала нині. То не на добро заносить ся.

Олена: Та-ж певно! Не знаю ще, що є з моєю, якось ще нічого по ній не зауважила.

Текля: Ах голубонько, а моя цілком змінилась.

Олена: А знаєш душко від мене вий-

шов доперва Хаїм.

Текля: То то він? Я бачила, хтось вийшов від тебе, але не могла в темноті пізнати.

Олена: То він, він.

Текля: Чогож він хотів від тебе?

Олена: Ніколи не вгадалабись! Та він приходив мою корову купувати.

Текля: Або-ж ти продаєш?

Олена: Та де!

Текля: А що-ж він?

Олена: Казав, що був у Салагуба і той казав ему, що в селі всі корови поспуті відьмами і тільки моя одна ще ні. І за те він прийшов до мене купити її.

Текля: І що-ж ти йому казала?

Олена: Та що, нагнала на штири вітри тай годі!

Текля: Добре зробила! Слухай Олено, як завтра прийде може Прокіп, то прошу тебе дай мені знати моя голубко, бо я дуже неспокійна за свою корову.

Олена: Як прийде то зараз заведу йо-

го до тебе!

Текля: Так-так голубонько! Мушу я вже піти, бо там може дитина розбудилась. Бувай здоровенька! (хоче відходити).

Олена: Та зажди, нехай тя поцілую! (цілують ся).

Текля: Ну, я вже не раз кажу, що нема в світі других таких щирих собі приятельок, як ми, щоб навіть цілий світ зійшов, то не знайшовби!

Олена: (радо) Таки-так! Подумай собі душко, як ми від малку жиємо собі у згоді та приязни, мирно немов два ангели. Десь другі вічно сварять ся, по судах волочать ся, а нас Бог хоронить якось від того.

Текля: Знаєш ціле село раде, щоб ми вже раз посварились.

Олена: Знаю я, як всі завидують нам нашої приязни, але ніхто не дочекає того, щоб ми посварились коли. Правда ні, душко?

Текля: О, ніколи не прийде до того голубко, щоби там не знати що було!

Ну, добраніч тобі, буде вже з нас, бо там дитина. (виходить).

Олена: Добраніч і тобі, іди здоровенька! (сама) Справді не знаю, чи де коли любились так сердечно дві сусідки як от-се ми з Теклею? Ні мабуть ще такого не бувало! Не даром і егомось аж на проповідниці наше дружаще житя ставили за взір для цілого села. А тогді всі жінки мало не показались зі злости, що егомось так нас величають! (пукане в двері). Ой! хто там? (отвирають ся поволи двері і у хату входить поважно Данило, перебра-ний за подорожного. З довгою, сивою бородою, в довгій полатаній свитині з вуз-ликом на плечах і з довгою палицею в ру-ці).

Сцена 4.

Олена, Данило,

Олена: Ох, ох, ох, а се що за мара?

Свят — свят Господи!

Данило: Не бійся жінко, не бійся; яж хрещений чоловік, подорожний. Слава Ісусу Христу!

Олена (несміло): Слава на віки!

Данило (розглядаючись по хаті): Бачу ти сама, жінко, не диво про те, що на лякалась мене в ночі. Не знав я, що ти сама. Йду, бачу світло, і вступив, щоб бодай посилитись в дальшу дорогу. Не бійся мене, не бійся, я добрий чоловік.

Олена (несміло): А ви з далека, діду?

Данило: З далека, не з далека, але то так з цілого світа.

Олена (Смілійше): Кудаж так Господь провадить?

Данило: От так моя небого провадить мене по цілому світу, щоб діяти добро нещасним людям.

Олена (до себе): Добро? (голосно). Коли так то прошу близше; сідайте собі, та відпічніть трохи.

Данило: (йде до стола і сідає на лав-

ці). Спаси Біг за ласку, спаси Біг, най Господь за те винагородить. А тепер, коли ласка буду просити може е горнятко молока, посилити ся, бо тільки молоком жию.

Олена: Маю молоко дідуню, але сире, не зварене, тай зимне. Може кисленого позволите зі сметаною, може сира?

Данило: О, спаси Біг за добре серце! Квасного я не уживаю, буду просити таки солодкого, і як е свіжого, нехай вже і зимне буде, то нічого. Нещасному сироті загрієть ся в животі!

Олена: О, то так звик промовляти мій вихованець-братанок, тутейший дяк. (йде до мисника і наливає в шклянку солодкого молока і ставить на столі перед дідом). Прошу дідуню, позвольте! Як випете те, то знов наллю. Беріть крайте хліб!

Данило: Спасибіг за добре серденько! Спаси Біг! (бере молоко і пильно заглядає в него. Відтак підносить шклянку в гору до лямпи і дивить ся на него через шклян-

ку до світла, потім ставить поволі шклянку на стіл і відсуває її від себе).

Олена: (стоячи при столі здивована тим). А се чому молоко відсунули від себе?

Данило: Такого молока за ніщо в світі пити не буду. Попавби в смертельний гріх, затемнивби чорною хмарою свою душу.

Олена: А тож що бракує тому молоці?!

Данило: Єму дуже багато бракує, і уживати його є великим гріхом для християнської душі.

Олена: Що-ж йому є?

Данило: От. бодай і не казати. (махнув рукою).

Олена: (дуже зацікавлена), Скажіть дїдуню, що є з тим молоком, що не хочете пити його?

Данило: Скажу, тільки не лякай ся, не гризись і тим не гніви Бога. Молоко се є цілком попсуде чорною відьмою.

Олена (з жахом): Відьмою?

Данило: Так! І через се того молока пити не можу.

Олена: Ах Господи мій милосердний і може-ж се бути правда?!

Данило: Говорю тобі невісто святу правду істинну! Бо зараз те, що пізнаю і побачу, показую невидящим темним людям. Бог післав мене в світ, щоб людям показувати не видиме їм зло, і тим хоронити їх від него.

Олена: То ви розумієтесь на відьмах?

Данило: Так на відьмах, і на всяческих нещастях людських.

Олена: А незнатоньки, як давно відьма панує над моєю коровою?

Данило: Не давно від кількох днів. Але так корові вже поробила як пізнаєм по тому молоці, що нехай Господь заховає від такого!

Олена (перелякана в розпуці): Ох Господи мій, що се я чую! Ну ну! (хитає сумно головою). І вір тут нині ученим. Знаєте дідуню, у мене є вихованок, уче-

ний дяк, він учив ся аж у Львові, у свят. Юра, а має себе за дуже ученого. Тай він мені вічно клепав, що на світі нема ніяких відьм.

Данило: І ти вірила йому?

Олена: Та я зразу вірила, але не цілком, але тому два дни, сказав мені один у нас чоловік, що по селі по ночах плюндрують відьми.

Данило: А що, правда?!

Олена: А учений казав, що нема відьмів ніяких; добра наука!

Данило: Ученому нема що цілком дивувати ся, бо учений має до діла з книгами, а з відьмами яке він має діло?

Олена: Таки так!

Данило: От я, що маю до діла з всіми людськими нещастями, маю до діла і з відьмами. То я не можу казати, що відьмів нема. Говори, що нема, коли знаєш на певно, що вони є і що від них люди дуже нещасливі.

Олена (несміло): То ви, дідусю, на

всім так розумієтесь?

Данило: Певно!

Олена: То ви мусите знати, чи є який лік від відьми?

Данило: Ліку нема...

Олена (перебиває): Нема?

Данило: Але є спосіб!

Олена: То моя корова вже пропала?

Данило: Ні, кажу що є спосіб.

Олена: Спосіб уратувати корову від відьми?

Данило: Так!

Олена: Ох голубчику мій, щоб ви мені порадили який то спосіб, я вам не знати що дам!

Данило: Та на те мене водить Господь по світі, щоб добрим людям радити спасенними способами в біді та нещастях.

Олена: Ох порадьте мені голубчику, порадьте, що схочете вам дам!

Данило: Нічого не хочу в тебе небого, тільки відіпни і дай мені отсі коралі з дукачем, що в тебе під шнею.

Олена (вагаючись): Чи ви жартуєте дідусю, чи на правду дати вам ті коралі.

Данило: Я ніколи не жартую!

Олена (відпинає коралі): Нате дідусю, маєте! (подає йому).

Данило: О спаси Біг тобі жінцино за добре серце! (ховає коралі.) А тепер сїдай собі і слухай уважно, що мовити буду.

Олена (сїдає за стіл проти діда).

Данило: Зараз таки ще сеї ночі, як надїйде північ, возьми свою масницю, налий до неї того солодкого молока, висунь столець на серед хати і сїдай та роби масло. Коли будеш так робити, то за короткий час відьма сама прийде до тебе в хату.

Олена: Ох, то дуже страшно!

Данило: Нема чого страхати ся. Відьма не така страшна, як вам видаєть ся. Бо нею є звичайно якась жінцина зі села, може бути твоя сусїдка, або і найліпша товаришка.

Олена: Так?

Данило: Так-так! Отже як так зробиш, то до тебе прийде та жінщина, що є відьмою, і що попсувала корову.

Олена: І щож я маю робити з нею, як вона прийде.

Данило: Нічого! Вистарчить із неї, щоб ти глянула на ню і пізнала її, а будь певна, що вона більше до твоєї корови не буде мала найменшого приступу. Се коли хочеш знати, єдиний, найпевніший спосіб на відьму. Але одно ще затам собі. Не смієш нині і за поріг на двір вийти, бо все пропало!

Олена: Добре-добре дідусю! Дякую вам дуже красенько.

Данило: Богу дякуй а не мені грішному, бо все добро тільки від Нього одного. А тепер я мушу забиратись в дальшу дорогу. (Збираєть ся до відходу.)

Олена: А можеб що перекусили дідусю, деж відходити так в голоді?

Данило: О ні, як не маю солодкого молока чистого, то більше нічого не можу.

Спасибіг за добре серце! Ну, отже оставай мені в щастю і благоденствію, та нехай Господь допоможе тобі в твоєму важному ділі! Тільки се, що я тобі сказав, зроби зараз тої самої ночі. (відходить).

Олена: Добре, добре. дідусю, ідіть із Богом, та знов коли вступіть до мене.

Данило (за дверима): Як Господь приведе!

Олена (сама): Ну, се сам Господь наслав для мене того дідуся. Як він гарно по божому говорить, таки-так, що чути в ньому праведну душу. Але той його спосіб на відьму такий дивний і простий. Аж не хочеть ся вірити щоб на него прийшла відьма? Але все одно! Треба спробувати. то не радить мені безвусий дячок, ал старенький, сивий дідусь світовий. Цікава я дуже, чи прийде та відьма, а як прийде, то що то за одна буде? Ах яка я на те цікава! Але щоб вона мені прийшла. хто вона не буде. то я таки не втерплю! Як зачну її псячити, а потому як зачну гара-

тати чим попаде, то аж драньте буде з неї летіти! А на останку возьму її за коси, прив'яжу до лавки і нехай так стоїть псявіра аж до раня! А рано скличу людей і всім її буду показувати! То так я зроблю зі своєю відьмою, а потім пораджу Теклі, щоб вона і свою зловила в той спосіб, а більше нікому не пораджу! А поки що, треба приготувлятись, треба масницю вимити, та треба по воли забиратись до того способу, а то вже північ десь не далеко. (йде до мисника, під котрим стоїть масниця. Виполокує її і наливає молока). Ну ну, побачимо, що з того буде? Я вже така цікава, що аж трясе мною. (висуває на серед хати столець і сідає боком. Бере меже коліна масницю починає робити товчком то в гору, то в долину). Прошибає мене якась тривога і страх, як починаю робити те ніби „м...“), але все одно, нехай вже що хоче буде, колиб вона мені тільки надійшла. (робить якийсь час мовчки і наслухує). Ох. Господоньку мило-

сердний, бігме, що щось іде вже! Ох ох, як мені страшно, аж теліпає мною, але нехай, витерплю, а мушу її побачити. Ох ох. (входить скоро Текля з розгоном і спинається ся немов вкопана на вид Олени).

Сцена 5.

Олена, Текля.

(хвилю мовчать. дивлячись на себе).

Олена: Ах, Боже мій, що я бачу! (люто). Несподівалась я з тебе того, люба Теклюсю, ні. ні!

Текля: А я з тебе також несподівалась!

Олена: Шкода, що удавалась таку щирую приятельку, а ти була моїм найбільшим ворогом, ти відьма!

Текля: Аво дивіть, сама відьма робить о півночи масло з мойого молока, а другу відьмою називає! Не даром була ти все така солоденька для мене!

Олена: Але, що так?! Гей небоже не плети мені ніяких небелиць, бо ними не викрутиш ся! Гей, пай ся хто подивить.

я налила до масниці свого молока, того, що вечером видоїла, а вона каже, що то з її молока масло роблю!

Текля: А таки з могого! Не бійся, тепер вже не вибрешешся з того? Вона мені говорить колись тутки за відьми, так, щоб мені очі замилити, бо сумліне не дало її спокою, а вона сама відьма! В саму північ сидить серед хати, ще й масло робить! Чи-ж порядна господиня робить по ночі масло?

Олена: Я умисно так роблю, а тобі не рехт, бо ти мусіла прийти, тай я тепер знаю, що ти за зілечко. О, небоже, завтра вже ціле село буде знати, яку відьму маємо! А дідусю, дай тобі Боже здоровлячко за твою добру порадоньку!

Текля: (до себе). Що се вона за дідуся згадує? (до Олени) Від нині я тебе знати більше не хочу, коли ти така добра, ти відьмо плюгава!

Олена: Сама ти плюгава відьма, якбись порядна, не притягнулаб тебе масни-

ця серед півночи до мене в хату. Чому тут друга не прийшла яка?

Текля: Бо тут другої молока нема, а тільки з могого робить ся масельце, бодай ти смоли наїлась!

Олена: Ще клене на добавку, то як злапаю чого в руки, то без голови підеш!

Текля: Лишень спробуй! За моє жито, щей мене бито! За моє молоко, що злапала при горячїм вчинку, ще вона буде казати, що без голови підеш! А ти без чести чорна огидлива відьмо.

Олена: Не відьмай менї, бо ти сама відьма! А молоко є моє, моє власне, від власної корови! Те саме молоко я давала дідови пити, то він пізнав його, яке воно, як ти поробила з ним!

Текля: (до себе) Дїдови? (голосно) Якому дїдови?

Олена: Якому? А тобі що до того?

Текля: Бо й у мене був якийсь дїдусь.

Олена: Не бреши!

Текля: Не брешу, тільки правду кажу

Був вечером якінсь дідусь світовий і я йому подала молока а він каже, що не буде його пити, бо каже поцсоване відьмою....

Олена (перебиває): Не бреш! бо то у мене так було! Ага, туті хочеш мені голову закрутити! Бач, як знає відьма!

Текля: Ти також знаєш, коли так говориш! Але скажу тобі щирю правду, а бись знала, що даром не прийшла я тебе напастувати! Той дідусь порадив мені, щоб я вийшла о півночи на двір і де буде світити ся в якій хаті, там іти а певно застану там відьму. що буде сидіти посеред хати і буде робити масло в масниці з мойого молока. Виходжу в півночи на двір, дивлю ся, що нігде не світить ся, тільки в тебе. Я не вірила, іду, приходжу до тебе, аж святісенька правда. Ти от сидиш і робиш масло з мойого молока. І чоґож ти вишираєш ся і викручуєш ся, коли ту нема вже куда?

Олена: Але не крути, бо ти знаєш, що у мене був той дідусь, таї ти тепер вига-

души таке, щоб мені баки забити! У мене був той дідусь і як пізнав, що молоко поцсоване тобою, казав, щобим о півночи сїла серед хати і робила з того молока масло, а відьма на то мусить прийти до мене. Я так зробила, ну і надїйшла відьма! (показує на Теклю).

Текля: Алеж то не правда, бо дїд той в мене був, ти тим не викрутиш ся!

Олена: А коли брешеш, бо дїдусь був у мене! (входить дїд).

Сцена 6.

Олена, Текля, Данило.

Данило: Що се ви цокотухи так розкричались, аж гомін по селі лунає?! Успокійте ся, бо люди стануть збігати ся.

Текля: Аж тепер виявить ся чия правда!

Данило: Що такого?

Олена: Правда дїдусю, що ви от не давнечко були в мене?

Данило: Був!

Текля: І в мене були правда?

Данило: І в тебе був!

Олена: А то-ж по якому?

Данило: Хиба що?

Олена: Коли так, то ви нас відьмами поробили?

Текля: А так! Що-ж се за робота, строїти собі такі насмішки з нас? Пішли до одної сказали так, а до другої інакше?

Данило: Успокійте ся, що-ж в тім злого, адже знаєте хто є відьма?

Олена: } То я відьма?
(рівночасно).

Текля: } То я відьма?

Данило: А так! (розбираєть ся скоро з дідівського убраня і відриває бороду). А так-так, всі відьми на світі такі як ви!

Олена: Що се? Данило? А ти-ж по якому?

Текля: То се дідусь?

Данило: Тепер вже ні, як бачите. А що правда булисьте відьмами.

Текля: І ми так посварились!

Данило: Отже тепер вже знаєте, як роблять ся на світі відьми? Правда? Колиб я не був тепер прийшов, булибисьте обі остали на все відьмами і найбільшими собі ворогами!

Олена: }
Техля: } Ай, таки так?

Данило: Отже тепер вже будете знати, чи є на світі які відьми, а щей більше зараз переконаєте ся. (кличе до дверей). Прокопе, а ходіть сюда! (входить Прокіп).

Сцена 7.

Ті і Прокіп.

Прокіп: Дай Боже!

Данило: Тепер оповідайте Прокопе, як то було вчера з Хаїмом, бо вони то мусять знати.

Прокіп: Іду я селом і стрічає мене Хаїм, тай каже, що хотівби покупити у вас, се-б-то в Олени і Теклі корови, бо вони найкрасші на ціле село, але каже

хотівби, щоби міг їх купити за пів дармо і намовляв мене, щобим пішов до вас і сказав, що ваші корови попсуті відьмою. Я мав вас так налякати за ваші корови, що ви булиб мусїли продати йому їх за тільки, кільки вам бувби дав. За те обіцяв менї по десятиці від корови. І ото я вертаючи до дому, стрінув вас і вже був почав туманити вас своїми кітками білими, але Бог дальше не дозволив мене до того гріха...

Олена: 'Го не дармо він приходив ни-ні з вечера до мене, той клапшивий Хаїм, бачиш ти його?!

Текля: І бачиш, хто відьми вигадує на світі, лихі люди, що хочуть легко жити, вигадують їх через намову таких Хаїмів.

Прокіп: Таки- так! Знаєте чоловік голодував нераз і послухав жида, та бувби туманив добрих людей ніколи не бувалими відьмами. Але тепер. кажуть пан реєн тій, що дадуть менї хліб, я не потребую туманити людей і всім тепер щиро при-

знаю ся, що я ніколи не був ніяким чарівником і так лиш туманив все людий, аби видурити від них гроші. Великий я гріх чинив, страх великий, бо тим соблазняв людий. Але більше того не буде і зараз завтра іду до егомостя і висповідаю ся зі всего.

Данило: А по сповіди підете в егомостеву пасіку, будете її доглядати і там буде ваш солодкий кусок хліба на глущу старість.

Прокіп: Ох, коли ви мені зробите таке місце там, то дуже вам дякую, най вас Бог милує, панцю золотий!

Данило: Богу подякуйте. (до Олени і Теклі) Ну, а що вірите у відьми? А що чия правда, я казав, що мушу вас дядино колись переконати! — А ось вам ваші коралі з дукачем, які далисьте тому дідови за пораду против відьми.

Олена (соромливо): Ах, а я і забула, що я віддала із себе таку дорогу по мужеви памятку.

Текля (сміючись): А все те через відьми.

Олена: Ну, що учений, то таки учений, не те, що ми темні, таки пографив втворити нам очі.

Текля: Слава Богу що так сталося, а то ми тепер вже не будемо вірити ніяким туманам і не дамось ошукувати Хаїмам!

Олена: І на дальше станемо жити, як перше в сердечній приязни, і тепер її не розірве між нами вже ніяка темна сила!

(цілують ся.)

ЗАВІСА.

ДРАМАТИЧНІ ПІДРУЧНИКИ.

Базар, пєса на 4 розділи	25
Батраки, драма на 4 дії	35
Безталанна, драма в 5 діях	35
Білі ночи, драма	25
Бувальщина, комедія в 1 дії	20
Бунтар, драма в 3 діях	30
Бурлака, драма в 5 діях	35
Великий молох, пєса на 3 розділи	50
Вертеї	5
Верховищі, драма в 3 діях	30
Веселі Полтавці або Возний оженив ся, комедія в 3 діях	30
Виворожила, комедія в 1 акті	10
Вихованець, комедія в 3 діях	25
Вихрест, драма в 5 діях	35
Власна хата, прольог	10
В неволи темноти, в трох діях	25
В рідному краю, драма в 3 діях	25
В старім і новім краю. Образ із сучасного життя ..	25
Гостина св. Отця Николая драма в 4 діях	10
Гріх, драматична картина в одній дії	15
Дай серцю волю заведе в неволю, драма в 5 діях ..	40
Два домики і одна фіртка, в 1 дії	15
Дівочі мрії, трагі-комедія в 6 відінах	50
Добрі діти, образ з життя школярів в 3 діях	15
До мирового, жарт на одну дію	15
Душогубь, драма в 5 діях	35
Душогубка, драма в 5 діях	30
Дячиха, комедія в 4 діях	35

ДРАМАТИЧНІ ПІДРУЧНИКИ.

Живий труп, драма в 6 діях.....	30
Жидівка вихрестка, драма в 5 діях.....	50
За Німан ілу, бперета в 4 діях.....	20
Запорожець за Дунаєм, опера в 3 діях.....	25
Запорожський клад, в 3 діях.....	20
За сиротою, Бог з калитою, образ в 6 діях.....	25
Зимовий вечер в 2 діях.....	20
Зоря нового життя, комедія в 4 діях.....	30
З розгону, фарса в 1 дії.....	15
Ішко Сват, комедія в 1 дії.....	10
Канадвйський жених, драма в 4 діях.....	25
Капраль Тимко або Що нас губить, в 5 діях.....	20
Катерина, драма в 4 діях.....	40
Княгиня Любова, драма.....	15
Козак-Невмирака, образ в 1 дії.....	10
Козацьке сватанє, в 3 діях.....	25
Куплети.....	15
Мазепа, драма в 5 діях.....	35
Манігрула, комедія в 1 дії.....	15
Мартин Боруля, комедія в 5 діях.....	35
Марусина ялинка, різдвяна песка для дітей.....	15
Мати наймичка, драма в 4 діях.....	25
Між бурливими філями, драма в 4 діях.....	35
Монольоги і діяльоги.....	25
Мужики Аристократи, народний образ в 2 діях.....	15
На відпуст до Києва, комедія в 3 діях.....	30
Назар Стодоля.....	25
На старости літ, в 1 дії.....	10
Наталка Полтавка, комедію-опера в 2 діях.....	20